

INFORMAȚIE
cu privire la evoluția social - economică a Republicii Moldova
în ianuarie-septembrie 2009

Criza financiară globală și recesiunea principalelor economii pe plan mondial continuă să afecteze economia Republicii Moldova. Astfel, în primele 9 luni ale anului în curs tendința de diminuare s-a înregistrat la volumul producției industriale și agricole, investițiilor, comerțului exterior, mărfurilor transportate, veniturilor bugetare. Având la bază o cerere agregată scăzută, prețurile continuă să meargă în descreștere. Salariile însă sunt în ascendență, în pofida crizei economice în care se află țara.

Produsul intern brut (PIB) s-a diminuat esențial. PIB în semestrul I al anului curent a însumat 27,9 mild. lei, micșorându-se față de același semestru al anului trecut cu 7,8% (în prețuri comparabile). Diminuarea PIB-ului a fost condiționată, în general, de reducerea cererii externe la bunurile industriale produse în Moldova, micșorarea volumului remitențelor de peste hotarele țării și așteptările negative privind perspectivele dezvoltării economice a țării.

S-a înregistrat deflația prețului de consum. În ianuarie-septembrie 2009 prețurile de consum s-au redus cu 2,9%, comparativ cu creșterea de 6,7% în perioada similară a anului 2008. Deflația a fost caracterizată, în general, de micșorarea prețurilor la produsele alimentare și la unele produse de import.

Leul moldovenesc s-a depreciat față de dolar și Euro. Cursul de schimb al monedei naționale în ianuarie-septembrie a marcat o depreciere față de dolarul SUA cu 10,6% în termeni nominali, iar față de Euro – cu 13,6%. Principalii factori care au determinat modificarea cursului de schimb au fost fluctuațiile cererii de valută străină, a intrărilor remitențelor de peste hotarele țării, precum și fluctuațiile cursului dolarului SUA față de alte valute pe piețele valutare internaționale.

Situația în sectorul bancar rămîne încă instabilă. Masa monetară M3 la sfârșitul lunii septembrie 2009 a constituit 29,6 mild. lei și s-a micșorat cu 8,6% comparativ cu data similară a anului 2008. Situația din sectorul bancar se caracterizează prin majorarea depozitelor în valută străină (cu 5,4%) și diminuarea celor în monedă națională (cu 23,5%), precum și prin micșorarea volumului de credite acordate în economie (cu 7,5%).

S-a diminuat soldul negativ al balanței comerciale. Scăderea cererii externe și interne de mărfuri a fost factorul principal care a determinat diminuarea exporturilor și importurilor cu 24,2% și 38,3%, respectiv (în ianuarie-august 2009 comparativ cu aceeași perioadă a anului trecut). Prin urmare, a scăzut și soldul negativ al balanței comerciale – cu 44,9%.

Veniturile bugetului public național au scăzut, iar cheltuielile au crescut. În ianuarie-septembrie 2009 la bugetul public național au fost acumulate venituri în sumă de 16,7 mild. lei, în scădere cu 8,4% față de ianuarie-septembrie 2008, și au fost efectuate cheltuieli în sumă de 19,4 mild. lei, în creștere cu 7,2%. Astfel, deficitul bugetar a constituit 2,8 mild. lei, comparativ cu excedentul de 89,2 mil. lei obținut în 9 luni 2008.

A crescut semnificativ datoria de stat. Suma totală a datoriei de stat (internă și externă), administrată de Guvern, la 30 septembrie curent a constituit 13805,3 mil. lei, mai mult cu 18,9% decât la începutul anului și cu 19% față de aceeași dată a anului trecut. Majorarea datoriei de stat a fost determinată, în special, de creșterea datoriei de stat interne, cauzată de necesitatea finanțării deficitului bugetar.

Sectorul industrial a înregistrat scădere semnificativă. Volumul producției industriale în ianuarie-septembrie 2009 a înregistrat o descreștere de 24,3% (în prețuri comparabile) față de ianuarie-septembrie 2008 și o valoare nominală de 16,3 mild. lei. Factorul principal în diminuarea producției industriale este vizat de reducerea exportului producției unor ramuri industriale autohtone, precum și reducerea cererii interne la unele produse.

Rezultatele sectorului agricol au fost negative. Volumul producției agricole în toate categoriile de gospodării, în ianuarie-septembrie 2009, a constituit 89,8% (în prețuri comparabile) din volumul înregistrat în perioada similară a anului trecut, înregistrând o valoare nominală de 9,7 mild. lei. Micșorarea producției agricole a fost determinată de scăderea producției vegetale cu 17%. Producția animală însă a crescut cu 8,6%.

Investițiile s-au redus esențial. În ianuarie-septembrie 2009 volumul investițiilor în capital fix a însumat circa 5,6 mild. lei și au înregistrat o descreștere de 42,5% față de aceeași perioadă a anului 2008. Așteptările negative privind perspectivele dezvoltării economice a țării în viitorul apropiat au contribuit la diminuarea investițiilor.

S-a micșorat drastic volumul mărfurilor transportate. În primele 9 luni ale anului în curs întreprinderile de transport au transportat 5,5 mil. tone de mărfuri sau de circa 2,5 ori mai puțin față de perioada corespunzătoare din anul 2008, ca urmare a diminuării volumului comerțului exterior, producției industriale, investițiilor, precum și micșorării volumului de mărfuri transportate tranzit prin teritoriul țării.

Volumul de vânzări cu amănuntul s-a redus. Volumul de vânzări cu amănuntul în rețeaua organizată de comerț a însumat 14,4 mild. lei și a scăzut cu 4,7% în ianuarie-septembrie 2009 față de aceeași perioadă a anului trecut. Cauza diminuării a fost micșorarea cererii interne la mărfurile nealimentare.

Volumul serviciilor cu plată prestate populației a crescut neesențial. În ianuarie-septembrie 2009 unitățile oficial înregistrate au prestat servicii cu plată în volum de 9,2 mild. lei, ceea ce reprezintă o majorare de 2,3% comparativ cu ianuarie-septembrie 2008.

Salariul nominal și real a crescut. Salariul nominal mediu lunar al unui lucrător din economia națională în ianuarie-septembrie 2009 a constituit 2701,5 lei și s-a majorat în termeni nominali cu 9,9%, iar în termeni reali - cu 9,7% față de perioada similară a anului 2008.

I. Contextul macroeconomic

Criza economico-financiară globală are efect direct asupra cererii agregate, care păstrează tendința de diminuare. Aceasta a condus, prin urmare, la deflația prețurilor de consum. Astfel, **rata deflației** în luna septembrie 2009 a constituit 2,9% față de decembrie 2008, înregistrând o diferență de 9,6 puncte procentuale (p.p.) comparativ cu rata inflației înregistrată în aceeași perioadă a anului trecut. Această situație a fost condiționată, în general, de micșorarea prețurilor la produsele alimentare, unele produse importate și reducerea cererii interne.

Prețurile la produsele alimentare în ianuarie-septembrie 2009 au înregistrat o diminuare de 9,5%, care a fost determinată de micșorarea prețurilor la cartofi cu 38%, ouă - cu 34,8%, legume - cu 33%, ulei vegetal - cu 27,3%, lapte și produse lactate - cu 8,2%, pâine - cu 6,5%, carne, preparate și conserve din carne - cu 4,4%, fructe - cu 3,1%. Concomitent, s-au majorat prețurile la pește și conserve din pește cu 2,7%, băuturi alcoolice - cu 1,9%, zahăr - cu 1,7%.

Dinamica ratei inflației în ianuarie - septembrie 2005–2009, %

Anii	Față de luna precedentă									Septembrie față de decembrie a anului precedent	Ianuarie-septembrie față de perioada similară a anului precedent	Rata inflației medie lunară
	Ianuarie	Februarie	Martie	Aprilie	Mai	Iunie	Iulie	August	Septembrie			
2005	1,1	2,1	0,8	1,4	0,1	-0,8	-1,1	0,2	1,2	4,9	12,5	0,6
2006	1,9	1,4	1,5	1,0	1,2	0,2	-0,4	0,8	1,1	9,1	12,3	1,0
2007	0,8	0,6	0,6	1,0	0,9	0,0	1,1	2,2	1,6	9,0	11,9	1,0
2008	1,4	1,5	1,1	1,6	1,5	-1,1	-0,9	0,7	0,6	6,7	14,2	0,7
2009	-0,1	-1,0	-0,8	0,3	0,2	-0,3	-0,6	-1,1	0,6	-2,9	0,2	-0,3

Sursă: Biroul Național de Statistică

Prețurile la mărfurile nealimentare în ianuarie-septembrie 2009 s-au majorat cu 0,4% față de decembrie 2008, ca rezultat al creșterii prețurilor la medicamente cu 13,6% etc. Concomitent, s-au micșorat prețurile la materiale de construcție cu 3,6%, confecții și încălțăminte – cu câte 2,4%, combustibil - cu 1,9% etc.

Prețurile la serviciile prestate populației au înregistrat o creștere de 0,6% față de decembrie 2008. Această creștere a fost determinată, preponderent, de majorarea tarifelor la serviciile comunal-locative cu 0,2% și telecomunicații – cu 2,1%. Totodată, s-au micșorat tarifele la serviciile de transport de pasageri - cu 3,2%.

Cursul de schimb al monedei naționale, în ianuarie-septembrie curent, a marcat o depreciere de 10,6% față de dolarul SUA în termeni nominali (de la 10,40 lei pentru 1 dolar american la 01.01.2009 pînă la 11,50 lei la 30.09.2009). Leul moldovenesc s-a depreciat față de Euro cu 13,6%. Principalii factori care au determinat modificarea cursului de schimb au fost fluctuațiile cererii de valută străină, provocate de declarațiile în mass-media, ce au dus la destabilizarea temporară a situației pe piața valutară internă, intrărilor remitențelor de peste hotarele țării, precum și fluctuațiile cursului dolarului SUA față de alte valute pe piețele valutare internaționale.

Perspectivile neclare ale situației macroeconomice a țărilor din zona Euro, a Rusiei și Ucrainei au contribuit la majorarea ponderii tranzacțiilor în dolari SUA cu 6,5 p.p. (pînă la 65,4%) în ianuarie-septembrie 2009 comparativ cu perioada similară a anului 2008.

Așteptările privind deprecierea leului moldovenesc, determinate de unele declarații în mass-media, au provocat creșterea cererii la valuta străină în primele patru luni curent. În scopul neadmiterii deprecierei esențiale a leului moldovenesc, Banca Națională a Moldovei în ianuarie-aprilie curent a efectuat vânzări nete de valută străină în sumă de 510,2 mil. dolari. Îar în perioada mai-septembrie a procurat valută străină în valoare de 125,5 mil. dolari. Astfel, de la începutul anului vânzările nete de valută străină au constituit 384,7 mil. dolari. În rezultat, stocul activelor valutare de rezervă ale Băncii Naționale a Moldovei la sfîrșitul lunii septembrie 2009 a constituit 1209,5 mil. dolari, micșorîndu-se cu 28,5% față de nivelul înregistrat la aceeași dată a anului 2008, iar față de începutul anului curent - cu 27,7%.

La modificarea **agregatelor monetare** pe parcursul anului curent au contribuit tendințele negative ce se manifestă în economia națională în ultimul timp. Masa monetară M3 la sfîrșitul lunii septembrie a constituit circa 29,6 mild. lei și s-a micșorat cu 8,6% comparativ cu aceeași dată a anului 2008. Față de începutul anului curent, aceasta s-a diminuat cu 6,6%. Important este

că, începînd cu luna aprilie a anului curent, masa monetară agregată a înregistrat creștere față de luna precedentă. Aceasta dovedește că încrederea populației în sistemul bancar începe să se restabilească, dar cu ritmuri extrem de lente. Criza actuală determină pe deponenți și creditori să fie mult mai precauți.

Volumul total al **depozitelor** la sfîrșitul lunii septembrie 2009 a constituit 22,3 mild. lei și a înregistrat o descreștere de 11,4% comparativ cu data similară a anului 2008 și cu 7,3% față de începutul anului curent (față de sfîrșitul lunii trecute – o creștere de 1,4%). Structura depozitelor denotă egalarea ponderii depozitelor în monedă națională cu cea a depozitelor în valută străină.

Volumul **banilor în circulație** la sfîrșitul lunii septembrie 2009 a constituit 7258,2 mil. lei și a crescut nesemnificativ - cu 1,1% față de nivelul înregistrat la data similară a anului 2008, iar față de începutul anului curent s-a micșorat cu 4,2%.

Soldul **creditelor** în economie s-a diminuat cu 7,5% față de sfîrșitul lunii septembrie 2008 și cu 6,4% față de începutul anului curent, constituind circa 23,5 mild. lei. Structura creditelor reflectă că se menține ponderea majoră a creditelor în monedă națională (56,4%), volumul cărora la sfîrșitul lunii septembrie 2009 s-a micșorat cu 12,2% față de aceeași dată a anului 2008 și cu 10,3% comparativ cu începutul anului curent.

Comparativ cu ratele dobînzii la depozite, băncile comerciale nu se grăbesc să le diminueze cu același ritm și pentru credite. Astfel, în septembrie 2009 rata dobînzii la creditele în moneda națională a constituit 19,04% și s-a micșorat cu 3,95 p.p. față de septembrie 2008 și cu 3,51 p.p. față de decembrie 2008. De asemenea, s-a micșorat rata dobînzii la creditele în valută străină - cu 1,06 p.p. față de septembrie 2008 și a atins 11,89%, iar comparativ cu decembrie 2008 aceasta s-a micșorat cu 2,67 p.p.

În ianuarie-septembrie 2009 la **bugetul public național (BPN)** au fost acumulate **venituri** în sumă de 16656,7 mil. lei, mai puțin cu 8,4% față de ianuarie-septembrie 2008. De asemenea, s-au efectuat **cheltuieli** în sumă totală de 19406,9 mil. lei, sau în creștere cu 7,2% comparativ cu aceeași perioadă a anului trecut. În ansamblu, BPN a înregistrat un **deficit** în sumă de 2750,2 mil. lei. Dacă luăm în considerare excedentul de 89,2 mil. lei obținut în 9 luni ale anului trecut, situația poate fi caracterizată drept lamentabilă.

Evoluțiile recente în domeniul industriei, transporturilor, comerțului exterior și interior reflectă consecințele crizei economice mondiale, rezultatele căreia influențează la încasarea veniturilor în toate bugetele. Astfel, reducerea veniturilor a fost cauzată de micșorările încasărilor la TVA la mărfurile importate cu 1549,6 mil. lei (executat în perioada de gestiune de 3861,9 mil. lei) și la impozitele asupra comerțului internațional și operațiunile externe cu 215,9 mil. lei (executat – de 623,3 mil. lei). Totodată, majorarea cheltuielilor a fost determinată de necesitatea Guvernului de a onora obligațiunile în sfera socială.

Evoluția bugetului public național în ianuarie-septembrie 2008-2009, mil. lei

	2008		2009		2009/2008, %	
	septembrie	9 luni	septembrie	9 luni	septembrie	9 luni
Bugetul public național						
Venituri	2343,6	18192,6	2002,6	16656,7	85,4	91,6
Cheltuieli	2040,7	18103,4	2184,4	19406,9	107,0	107,2
Deficit (-), excedent (+)	302,9	89,2	-181,8	-2750,2	x	x
Bugetul de stat						
Venituri pe toate componentele	1597,1	11336,6	1253,4	9630,5	78,5	85,0
Cheltuieli pe toate componentele	1209,8	11451,5	1342,7	11593,2	111,0	101,2
Deficit (-), excedent (+)	387,3	-114,9	-89,3	-1962,7	x	x

	2008		2009		2009/2008, %	
	septembrie	9 luni	septembrie	9 luni	septembrie	9 luni
Bugetele unităților administrativ teritoriale						
Venituri pe toate componentele	403,6	4544,0	438,4	4535,4	108,6	99,8
Cheltuieli pe toate componentele	489,3	4457,9	475,7	4575,3	97,2	102,6
Deficit (-), excedent (+)	-85,7	86,1	-37,3	-39,9	x	x
Bugetul asigurărilor sociale de stat						
Venituri	558,0	4559,4	659,7	4956,0	118,2	108,7
Cheltuieli	565,4	4652,2	769,4	5651,5	136,1	121,5
Deficit (-), excedent (+)	-7,4	-92,8	-109,7	-695,5	x	x
Fondurile asigurărilor obligatorii de asistență medicală						
Venituri	217,9	1981,2	166,8	1914,3	76,5	96,6
Cheltuieli	209,1	1773,5	242,3	2164,7	115,9	122,1
Deficit (-), excedent (+)	8,8	207,7	-75,5	-250,4	x	x

Sursă: Ministerul Finanțelor

Partea preponderentă a **veniturilor** bugetului public național, și anume 84,3% (14037,2 mil. lei), revine încasărilor fiscale. Din suma totală a veniturilor bugetului public național, încasările provenite din impozitele directe (impozitele pe venit și pe proprietate, contribuțiile sociale) au constituit 6639,9 mil. lei sau 39,9%, iar încasările provenite din impozitele indirecte (TVA, accize, impozitele asupra comerțului exterior) – 7130,3 mil. lei sau 42,8%.

Astfel, pentru domeniul social (învățământ, ocrotirea sănătății, asistența socială, cultura, artă, sport) au fost **cheltuite** 70,6% (13709,6 mil. lei) din totalul cheltuielilor BPN; pentru domeniul economiei naționale – 8,3% (1617,7 mil. lei); apărare, menținerea ordinii publice și securitatea națională – 6,3% (1224,8 mil. lei); servicii de stat cu destinație generală – 5,3% (1029,4 mil. lei).

Situația cu privire **datoria de stat externă** administrată de Guvern nu prezintă modificări esențiale. Astfel, la 30 septembrie 2009, stocul acesteia a însumat 778,4 mil. dolari SUA (8955 mil. lei), dintre care datoria directă – 764 mil. dolari și datoria asumată garantată – 14,4 mil. dolari. Soldul datoriei de stat externe s-a majorat cu circa 0,06 mil. dolari în comparație cu soldul de la situația din 1 ianuarie 2009, această creștere, în mare parte, fiind cauzată de fluctuația cursului dolarului SUA față de alte valute. De asemenea, față de sfârșitul lunii septembrie a anului 2008 datoria de stat externă s-a majorat nesemnificativ, cu doar 0,1 mil. dolari.

În ianuarie-septembrie curent pentru rambursarea datoriei de stat externe din bugetul de stat au fost utilizate mijloace în sumă de 53,8 mil. dolari (590,4 mil. lei), inclusiv: pentru deservirea datoriei de stat externe (achitarea dobânzii) – 15,3 mil. dolari (166,8 mil. lei) și pentru achitarea datoriei (suma de bază) – 38,5 mil. dolari (423,6 mil. lei).

II. Evoluția sectorului real

Criza economică mondială, care a rezultat cu reducerea exportului producției unor ramuri industriale autohtone, precum și reducerea cererii interne atât a populației, cât și a agenților economici la unele produse industriale, a fost factorul principal în diminuarea producției industriale. Astfel, volumul producției fabricate de întreprinderile **industriale** de toate formele de proprietate în ianuarie-septembrie 2009 a constituit 16321,1 mil. lei (în prețuri curente) și a înregistrat o descreștere de 24,3% (în prețuri comparabile) față de ianuarie-septembrie 2008.

Aportul principal în procesul de fabricare a producției de către întreprinderile industriale revine industriei prelucrătoare, volumul producției căreia a atins suma de 10011,8 mil. lei și o

descreștere de 26,3% față de ianuarie-septembrie 2008, contribuind, astfel, negativ cu 23,2% asupra indicelui general de producție industrială.

Cea mai mare pondere în volumul total de producție industrială o deține industria alimentară și a băuturilor (39,8%), care în ianuarie–septembrie 2009 a obținut producție cu 19% mai puțin decât în ianuarie-septembrie 2008, și, astfel, a influențat negativ cu 7,1% asupra indicelui general de producție în industrie. La diminuarea volumului producției industriei alimentare și a băuturilor a contribuit micșorarea volumelor de producție, practic, în toate activitățile, în special: cu 40,2% - volumul de prelucrare și conservare a fructelor și legumelor, cu 30,5% producția băuturilor alcoolice distilate, cu 29% - producția de vinuri, cu 21,7% - prelucrarea și conservarea cărnii și a produselor din carne etc.

Diminuări ale volumului de producție au fost obținute, de asemenea, și la alte activități ale industriei prelucrătoare. Astfel, fabricarea de mașini și echipamente s-a micșorat cu 45,9%, fabricarea încălțăminte – de 2,1 ori, fabricarea hîrtiei și cartonului – cu 38,5%, producția altor produse din minerale nemetalifere – cu 42%, fabricarea produselor textile – cu 33,8%, fabricarea produselor finite din metal, exclusiv producția de mașini și utilaje – cu 32,5%, producția de articole din cauciuc și din material plastic - cu 35,2%, fabricarea articolelor de îmbrăcăminte – cu 14,6% etc.

Volumul producției și distribuției de **energie electrică și termică** s-a diminuat cu 4,5% și a însumat 2074 mil. lei. Volumul producției energiei electrice în expresie naturală a constituit 685,9 mil. kWh, volum inferior cu 4,5% celui înregistrat în ianuarie-septembrie 2008. Consumul de energie electrică a fost asigurat, în mare parte, din contul procurării de la centrala Cuciurgan (CERS Moldovenească). Concomitent, volumul producției energiei termice a atins 1331 mii Gcal și a fost livrată cu 10,1% mai puțin față de ianuarie-septembrie 2008.

Volumul **producției agricole** în toate categoriile de gospodării, în ianuarie-septembrie 2009 a constituit 89,8% (în prețuri comparabile) din volumul înregistrat în perioada similară a anului trecut, înregistrînd 9,7 mild. lei. Micșorarea producției agricole a fost determinată de scăderea producției vegetale cu 17% (unul din factori este baza de calcul înaltă), în ianuarie-septembrie 2008 producția vegetală marcînd o creștere de circa 1,7 ori. Este de menționat că s-a atins nivelul volumului producției vegetale înregistrat în 9 luni 2006, an favorabil pentru sectorul agricol. Producția animală a crescut cu 8,6%. În pofida acestei creșteri, în perioada vizată s-a obținut doar 86% din volumul producției animale înregistrat în perioada similară a anului 2006.

Producția vegetală. Conform datelor preliminare, recolta globală a grîului (în greutate după finisare) în gospodăriile de toate categoriile a constituit circa 700 mii tone, sau cu 45% mai puțin față de anul 2008 și a orzului – circa 250 mii tone (mai puțin cu 29%).

Recolta anului curent în întreprinderile agricole și gospodăriile țărănești (de fermier) mari, în baza informației statistice, se caracterizează prin descreșterea roadei medii la hectar la majoritatea culturilor de cîmp. Astfel, s-a micșorat recolta medie la hectar la grîu de toamnă și primăvară cu 36,9%, orz de toamnă și primăvară – cu 40,4%, floarea-soarelui – cu 26,6%, legume de cîmp – cu 26,9%.

La situația din 13 octombrie 2009, conform datelor Ministerului Agriculturii și Industriei Alimentare, sînt recoltate fructe în volum de circa 193,5 mii tone, struguri – 287,4 mii tone, legume – 123,3 mii tone, cartof – 120,3 mii tone și bostănoase circa 51,6 mii tone. S-a obținut o producție de 30,2 mii tone tutun de frunză verde, 298,4 mii tone de floarea-soarelui, 571,2 mii tone de porumb pentru boabe.

În *sectorul zootehnic* s-a simțit o mică înviorare, datorită, în general, obținerii unei recolte înalte de furaje în anul 2008. În gospodăriile de toate categoriile cantitatea producției (creșterii) vitelor și păsărilor în masă vie s-a majorat cu 13,6% față de perioada similară a anului 2008, obținându-se producție în volum de 93,8 mii tone. De asemenea, a crescut cu 12,6% cantitatea de ouă și cu 0,7% - volumul producției de lapte.

Situația în acest sector continuă să fie determinată de situația în gospodăriile populației și gospodăriile țărănești (de fermier), în care s-a produs cea mai mare parte a producției animale (producția laptelui – 97,1%, creșterea vitelor și păsărilor – 76,7%, producția de ouă – 59,3%) și s-a înregistrat creșteri ale volumului de producție, precum: producția (creșterea) vitelor și păsărilor în masă vie – cu 11,8%, producția de ouă – cu 3,8% și producția laptelui – cu 0,8%.

În întreprinderile agricole (inclusiv fermele deținute de gospodăriile țărănești (de fermier) în ianuarie-septembrie 2009 comparativ cu perioada similară a anului precedent, a fost înregistrată o majorare esențială a volumului de creștere a vitelor și păsărilor (în masă vie) cu 19,9%, drept urmare a creșterii efectivului de animale și păsări (a porcinelor – cu 59%, păsărilor – cu 10%). Sporirea efectivului de păsări a generat majorarea producției de ouă cu 28,5%. Volumul producției de lapte a scăzut cu 3,3%, motivul fiind diminuarea cu 16% a efectivului de vaci, totodată productivitatea acestora a crescut cu 18%.

Așteptările negative ale producătorilor față de perspectivele dezvoltării economiei naționale, precum și a sectorului financiar a contribuit la diminuarea posibilităților de creditare și, prin urmare, la contractarea semnificativă a **investițiilor în capital fix**. În 9 luni 2009 activitatea investițională a consemnat o descreștere de 42,5% față de aceeași perioadă a anului 2008 a fluxului de investiții, volumul cărora a constituit 5555,2 mil. lei.

Este de remarcat că sursele principale de finanțare a activității investiționale au fost mijloacele proprii ale agenților economici și populației, care în ianuarie-septembrie 2009 au format 58% din totalul investițiilor în capital fix, diminuându-se cu 37,1% față de aceeași perioadă a anului 2008. Investițiile în capital fix finanțate din contul mijloacelor unităților administrativ-teritoriale s-au micșorat cu 19,5% comparativ cu perioada similară a anului trecut, iar mijloacele investitorilor străini și altor surse s-au micșorat cu 42,5% și 44,3%, respectiv.

În structura specifică a investițiilor în capital fix cota construcțiilor clădirilor de locuit a constituit 22,2% din volumul total al investițiilor însușite sau cu 0,6 p.p. mai mult decât în perioada similară a anului trecut. Cota-parte a investițiilor la procurarea mașinilor, utilajului, mijloacelor de transport s-a majorat în comparație cu perioada respectivă a anului trecut cu 0,6 p.p. și a constituit 36,6% din volumul total al mijloacelor utilizate, iar cota investițiilor la construcția clădirilor (cu excepția clădirilor de locuit) și edificiilor s-a micșorat cu 4,4 p.p. și a alcătuit 26,1% din volumul total al mijloacelor însușite. Față de ianuarie-septembrie 2008 volumul de investiții în clădiri de locuit a scăzut cu 40,7%, în utilaje și mașini - cu 46,4%, clădiri (exclusiv de locuit) și edificii – de 2 ori, mijloace de transport – de circa 2,2 ori.

Lucrări de construcție-montaj au fost înregistrate în valoare de 3136 mil. lei, ceea ce este cu 37,8% (în prețuri comparabile) mai puțin față de ianuarie-septembrie 2008.

Întreprinderile de **transport** feroviar, auto și aerian au transportat 5468,1 mii tone de mărfuri în ianuarie-septembrie 2009 sau 40,8% din volumul realizat în perioada corespunzătoare din anul 2008. Parcursul mărfurilor s-a redus de 2 ori, însumând 1879,1 mil. tone-km. Micșorarea dată este cauzată de reducerea volumului comerțului exterior, producției industriale, construcțiilor, precum și de diminuarea volumului mărfurilor transportate tranzit prin teritoriul țării.

Din volumul total de mărfuri transportate 56,4% au fost transportate cu mijloacele de *transport feroviar*, cantitatea cărora a constituit 3084,4 mii tone și a reflectat o descreștere de circa 3 ori.

Volumul mărfurilor transportate cu mijloacele de *transport auto* ale întreprinderilor auto a constituit 2242,7 mii tone și s-a micșorat față de ianuarie-septembrie 2008 cu 45,3%, iar parcursul mărfurilor s-a redus cu 20,1%. Cu autobuze și microbuze au fost transportați 77,8 mil. pasageri (cu 6,3% mai puțin, respectiv).

Numărul persoanelor care au apelat la *transportul aerian* în perioada ianuarie-septembrie 2009 a constituit 359,2 mii pasageri, fiind cu 4,1% mai inferior comparativ cu anul trecut (perioada similară).

Volumul de **vânzări cu amănuntul** în rețeaua organizată de comerț în ianuarie-septembrie 2009 s-a micșorat cu 4,7% (în prețuri comparabile) față de perioada similară a anului 2008, totalizând 14400,5 mil. lei. Scăderea volumului de vânzări a fost cauzată, substanțial, de reducerea cu 10,4% a volumului vânzărilor de mărfuri nealimentare. Concomitent, volumul vânzărilor de produse alimentare a crescut cu 6%.

Unitățile oficial înregistrate au prestat populației **servicii cu plată** în valoare de 9241,2 mil. lei, marcând o creștere cu 2,3% (în prețuri comparabile) față de ianuarie-septembrie 2008.

III. Comerțul exterior

Evoluția **comerțului exterior*** în ianuarie-august 2009 a fost semnificativ influențată de scăderea cererii externe și interne de mărfuri, ca urmare a recesiunii economice pe plan mondial, inclusiv recesiunea economică a principalilor parteneri comerciali ai Republicii Moldova.

Comerțul exterior al Republicii Moldova a fost caracterizat de diminuarea nominală atât a exporturilor - cu 24,2%, cât și a importurilor - cu 38,3%. Astfel, exporturile de mărfuri realizate în ianuarie-august curent s-au cifrat la 790,2 mil. dolari SUA, mai puțin cu 252,6 mil. dolari comparativ cu ianuarie-august 2008, iar importurile au însumat 1996,6 mil. dolari, mai puțin cu 1237,3 mil. dolari, respectiv.

Evoluția indicatorilor comerțului exterior în ianuarie-august 2009 a creat premise pentru micșorarea *soldului negativ al balanței comerciale* cu 44,9% față de cel înregistrat în ianuarie-august 2008. Astfel, soldul negativ a constituit 1206,4 mil. dolari SUA. În structura soldului negativ al balanței comerciale predomină produsele minerale (37,3%), produsele chimice (15,1%), mașini și aparate, echipamentele electrice și părți ale acestora (15,8%), precum și metale comune și articole din metale comune (8%), aceste mărfuri fiind destinate atât pentru consumul populației, cât și pentru aprovizionarea sectorului de afaceri. În cadrul comerțului exterior pe grupe de țări, cel mai semnificativ s-a redus soldul negativ cu țările Uniunii Europene (-49,6%), cu alte țări s-a redus cu 43,4%, iar cu țările CSI – cu 40,6%. Printre partenerii comerciali tradiționali cele mai mari solduri negative s-au înregistrat în cadrul schimburilor comerciale cu: Ucraina (228,8 mil. dolari), Kazahstan (151,6 mil. dolari), China (135,7 mil. dolari), Germania (107,5 mil. dolari), Turcia (86 mil. dolari), Italia (51,8 mil. dolari) și Federația Rusă (34,7 mil. dolari).

În rezultatul diminuării mai accentuate a importurilor față de exporturi *gradul de acoperire a importurilor cu exporturi* în ianuarie-august 2009 a constituit 39,6%, față de 32,2% înregistrat în ianuarie-august 2008.

Dinamica schimburilor comerciale

	ianuarie-august 2008			ianuarie-august 2009		
	mil. dolari SUA	structura, %	în % față de anul 2007	mil. dolari SUA	structura, %	în % față de anul 2008
Export – total	1042,7	100,0	128,2	790,2	100,0	75,8
<i>inclusiv în:</i>						
țările Uniunii Europene (UE-27)	545,7	52,3	133,9	423,7	53,6	77,6
țările CSI	399,3	37,9	121,3	286,1	36,2	72,4
alte țări	97,7	9,8	128,0	80,4	10,2	79,2
Import – total	3233,9	100,0	146,0	1996,6	100,0	61,7
<i>inclusiv din:</i>						
țările Uniunii Europene (UE-27)	1422,6	44,0	140,5	865,3	43,3	60,8
țările CSI	1128,5	34,9	139,2	721,6	36,2	64,0
alte țări	682,8	21,1	174,4	409,7	20,5	60,0
Balanța comercială	-2191,1	x	156,3	-1206,4	x	55,1
Gradul de acoperire a importului prin export	32,2%	x	-4,5 p. p.	39,6%	x	7,4 p. p.

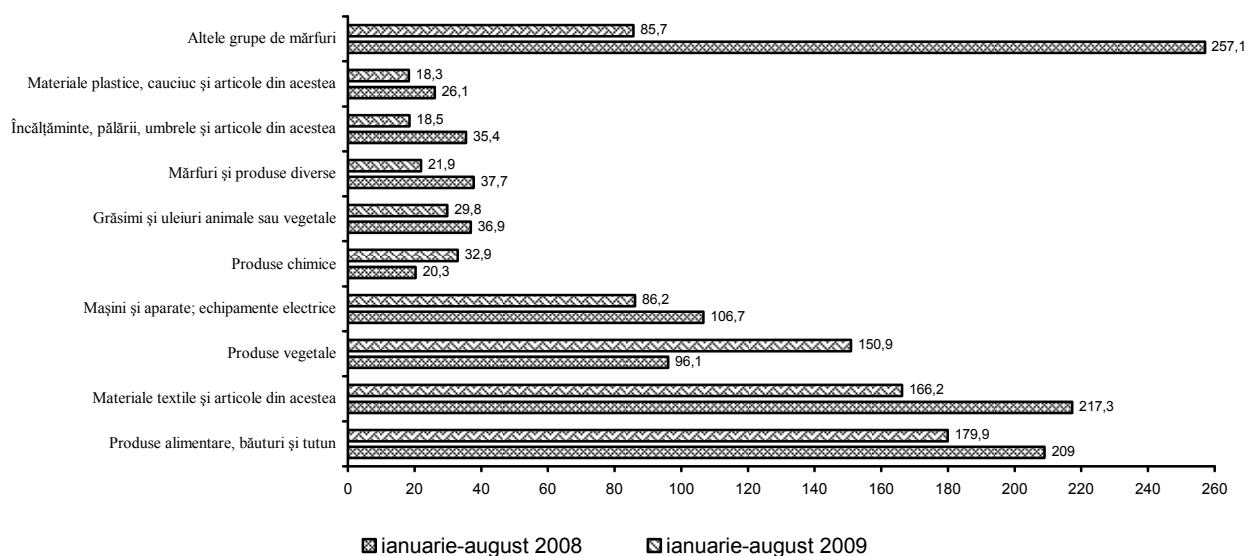
Sursă: Biroul Național de Statistică

În ianuarie-august 2009 **exporturile** de mărfuri au însumat 790,2 mil. dolari fiind în descreștere cu 24,2% față de aceeași perioadă a anului 2008. În mare parte, această descreștere a fost susținută de efectele crizei economice a principalilor parteneri comerciali ai Republicii Moldova. Astfel, în perioada de raport s-au diminuat semnificativ exporturile către țările Uniunii Europene cu 122 mil. dolari și țările CSI - cu 113,2 mil. dolari.

În perioada de raport structura exporturilor pe grupe de mărfuri a suportat unele schimbări comparativ cu perioada similară a anului trecut. Premisele acestor schimbări au fost condițiile în care s-au pomenit partenerii comerciali ai Republicii Moldova, ca rezultat al crizei economice mondiale. Astfel, în perioada de raport au fost înregistrate reduceri ale exporturilor la majoritatea grupelor de mărfuri: metale comune și articole din metale comune (cu 69,5 mil. dolari), materiale textile și articole din aceste materiale (cu 51,2 mil. dolari), produse minerale (cu 42,3 mil. dolari), produse alimentare, băuturi alcoolice și tutun (cu 29,1 mil. dolari), articole din piatră, ipsos, ciment, mică, produse ceramice, sticlă și articole din sticlă (cu 21,3 mil. dolari), încălțăminte, obiecte de acoperit capul, umbrele, bastoane (cu 16,9 mil. dolari). Concomitent, în această perioadă a fost înregistrată o majorare de 1,9 ori a volumului exportului de produse vegetale (sau cu 54,8 mil. dolari), ca rezultat al unei recolte înalte obținute în anul 2008, precum și majorarea de 1,6 ori (sau 12,6 mil. dolari) a exportului produselor industriei chimice și ale industriilor conexe. Majorarea semnificativă a livrărilor de produse vegetale a sporit ponderea produselor agroalimentare în total export - de la 34,3% în ianuarie-august 2008 până la 46,8% în ianuarie-august 2009.

Analiza exporturilor lunare, pe grupe de mărfuri, a prezentat o tendință ascendentă doar la două grupe de mărfuri. Astfel, în luna august față de luna iulie curent s-au majorat cu 2,3 mil. dolari exporturile de produse ale regnului vegetal și cu 2 mil. dolari – grăsimile și uleiurile de origine animală sau vegetală. Concomitent, în aceeași perioadă s-au diminuat semnificativ exporturile materialelor textile și articolelor din aceste materiale cu 5,5 mil. dolari, cu 4,3 mil. dolari – mașinilor și aparatelor, echipamentelor electrice și părți ale acestora, cu 2,3 mil. dolari – produselor industriei chimice, cu 1,4 mil. dolari - pieilor brute, pieilor tăbăcite, blănurilor și cu 1,3 mil. dolari produselor alimentare, băuturi și tutunului.

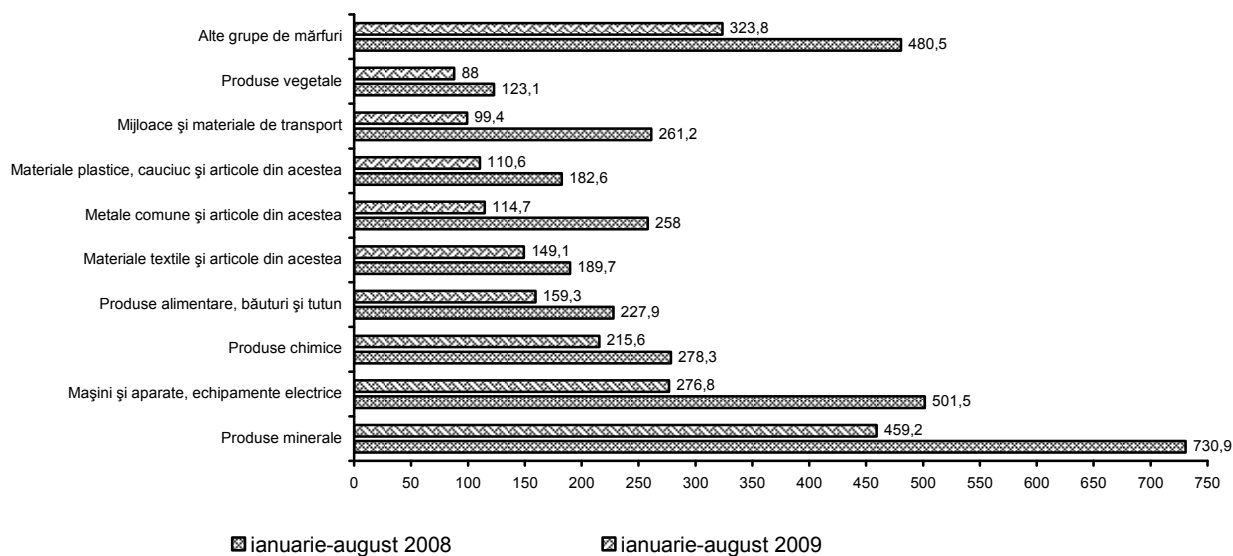
Evoluția exporturilor de mărfuri în ianuarie-august 2008-2009
volumul cărora a depășit 18 mil. dolari SUA

Sursă: Biroul Național de Statistică

În ianuarie-august 2009 **importurile** de mărfuri au însumat 1996,6 mil. dolari SUA, ceea ce reprezintă o diminuare de 38,3% (sau cu 1237,3 mil. dolari mai puțin) față de ianuarie-august 2008. Reducerea volumului importurilor a fost cauzată de efectele negative ale crizei mondiale asupra economiei naționale: scăderea intrărilor de valută de peste hotare, suspendarea activităților de investiții, diminuarea volumului producției industriale și mărfurilor transportate. Comparativ cu perioada similară a anului trecut volumele importurilor din țările Uniunii Europene și țările CSI s-au diminuat semnificativ, cu 557,3 mil. dolari și cu 406,9 mil. dolari, respectiv.

Evoluția importurilor de mărfuri în ianuarie-august 2008-2009
volumul cărora a depășit 80 mil. dolari SUA

Sursă: Biroul Național de Statistică

Din analiza structurii importurilor pe grupe și secțiuni de mărfuri, se constată că importul combustibililor minerali, petrolului și produselor rezultate din distilarea acestora au avut cea mai importantă pondere, constituind circa $\frac{1}{4}$ din total import. De menționat, că în perioada de

raport s-au înregistrat reduceri ale volumelor importate la toate grupele de mărfuri. Astfel, cel mai semnificativ grad de influență la diminuarea cu 38,3% a volumului total al importurilor l-au avut produsele minerale (-8,4%), mașinile și aparatele, echipamentele electrice și părți ale acestora (-6,9%), mijloace și materiale de transport (-5%), metalele comune și articole din acestea (-4,4%), materialele plastice și articole din acestea (-2,2%) și produsele industriei chimice sau ale industriilor conexe (-1,9%).

IV. Sfera socială

Salariul mediu lunar al unui salariat din economia națională în ianuarie-septembrie 2009 a constituit 2701,5 lei și s-a majorat cu 9,9% față de perioada similară a anului 2008. Salariul real a crescut cu 9,7%.

În luna septembrie 2009 remunerarea medie a unui salariat a fost de 2740,3 lei. Comparativ cu luna septembrie a anului trecut salariul mediu lunar s-a mărit cu 9,9% și salariul real cu 12,5%. În sectorul real al economiei salariul mediu lunar a înregistrat 2948,9 lei și s-a majorat cu 4,7% față de aceeași perioadă a anului trecut. În sfera bugetară salariul mediu a constituit 2376,8 lei, și a crescut cu 27,5% față de perioada similară a anului trecut. Sub nivelul salariului mediu pe economia națională este salariul din domeniul pisciculturii – 1388,2 lei, agriculturii, economiei vînatului și silviculturii – 1621,4 lei, învățămînt – 2141,1 lei, hoteluri și restaurante – 2167,4 lei, alte activități de servicii colective, sociale și personale – 2288,2 lei, comerț cu ridicata și cu amănuntul – 2548,7 lei și sănătate și asistență socială – 2604,4 lei.

La oficiile forței de muncă de la începutul anului curent au fost înregistrați circa 61,5 mii **șomeri**, de 1,7 ori mai mult decît numărul acestora înregistrați în perioada similară a anului trecut. În cîmpul muncii au fost plasați circa 12,5 mii șomeri, cu 26,2% mai puțini, respectiv. Din numărul șomerilor înregistrați au beneficiat de ajutor de șomaj 6,9 mii persoane, numărul acestora fiind mai mare cu 1,7 ori față de ianuarie-septembrie 2008. Mărimea medie a ajutorului de șomaj în ianuarie-septembrie 2009 a constituit 847,5 lei, marcîndu-se o creștere cu 31,4% față de ianuarie-septembrie 2008.

Mărimea medie a pensiei lunare la 1 octombrie 2009 a constituit circa 775 lei, fiind în creștere față de 1 octombrie 2008 cu 20,3%, iar valoarea reală a pensiei a crescut cu 23,1%.

* datele statistice se prezintă trimestrial

** datele statistice se prezintă cu o lună mai tîrziu.